

Rozmowy o polityce i podziały polityczne w najbliższym otoczeniu

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

SPIS TREŚCI

Jak często rozmawiamy o polityce	1
Z kim najczęściej rozmawiamy o polityce	5
Autorytety w sprawach polityki	8
W jakich sytuacjach rozmawiamy o polityce, a w jakich unikamy takich rozmów	11
Kłótnie i podziały polityczne w otoczeniu respondenta	15

Można przypuszczać, że w roku wyborczym rozmowy o polityce i spory na tym tle mogą zdarzać się częściej niż w latach, w których nie toczy się kampania. W czerwcu¹ – po niemal sześciu latach przerwy² – ponownie zapytaliśmy Polaków, czy, a jeżeli tak, to jak często i z kim, zdarza im się rozmawiać o polityce; gdzie rozmawia się o polityce, a gdzie takich tematów się unika, a także o różnice polityczne i konflikty na tym tle w otoczeniu respondentów.

JAK CZĘSTO ROZMAWIAMY O POLITYCE

Ponad trzy czwarte ankietowanych (76%) zadeklarowało, iż zdarza im się rozmawiać o polityce, przy czym większość z tej grupy (45% ogółu) robi to – według swojej oceny – raczej rzadko. Do częstych rozmów na ten temat przyznaje się niespełna jedna trzecia pytaných (31%), z czego 7% twierdzi, że robi to bardzo często, a 24% – dość często. Blisko jedna czwarta (23%) ogółu badanych deklaruje, iż w ogóle o polityce nie rozmawia.

W czerwcu br., mimo trwającej „prekampanii” przed wyborami parlamentarnymi, polityka była tematem rozmów Polaków tylko minimalnie częściej niż w październiku 2017 roku³, czyli w połowie kadencji parlamentu (rys. 1).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (398) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiadnim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiadnim od CBOS.

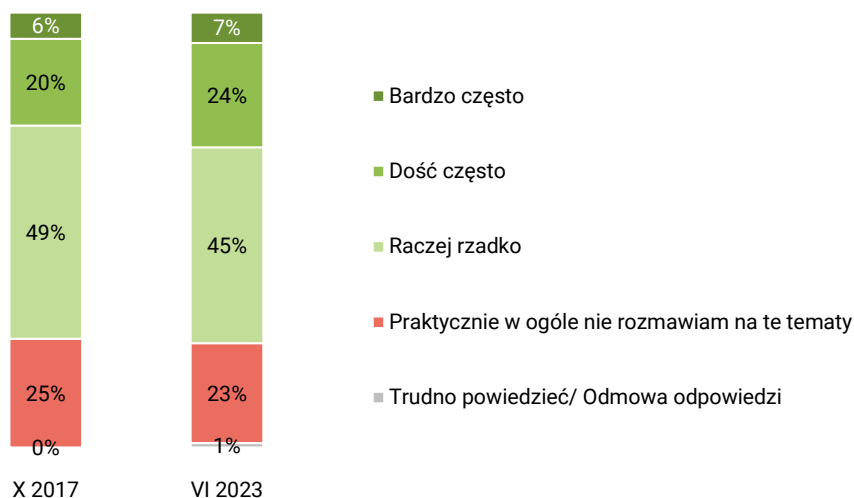
We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 5 do 18 czerwca 2023 roku na próbie liczącej 1054 osoby (w tym: 59,3% metodą CAPI, 25,8% – CATI i 14,9% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

² Zob. komunikat CBOS „Monolog, dialog czy kłótnia – Polaków rozmowy o polityce”, listopad 2017 (oprac. A. Cybulska).

³ Por. przypis 2.

RYS. 1. Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?

Częstość rozmów na tematy polityczne idzie w parze z deklarowanym zainteresowaniem polityką i – co oczywiste – im większe nią zainteresowanie, tym częściej prowadzone są rozmowy na jej temat. W szczególności bardzo częste rozmowy o polityce deklaruje większość (55%) respondentów najbardziej nią zainteresowanych, czyli uważnie (szczegółowo) śledzących prawie wszystko, co się w niej dzieje. Dodatkowo blisko co trzeci (31%) z najbardziej zainteresowanych polityką rozmawia o niej dość często. Co najmniej dość często rozmawia o niej także ponad trzy czwarte deklarujących duże zainteresowanie polityką, czyli dość uważnie śledzących to, co się w niej dzieje (77%, w tym 19% bardzo często, a 58% dość często). Na przeciwnym biegunie sytuują się ankietowani deklarujący, że polityka ich nie interesuje – trzy czwarte z nich (75%) twierdzi, że praktycznie w ogóle nie rozmawia na jej temat, a częste lub bardzo częste rozmowy na tematy polityczne deklarowane są w tej grupie sporadycznie (łącznie 2%). Rzadko lub praktycznie w ogóle nie rozmawia na te tematy także większość deklarujących zainteresowanie polityką nikłe, niewielkie, których uwadze często umykają nawet ważne wydarzenia (97%), lub średnie, czyli śledzących jedynie główne wydarzenia (66%). W tych grupach odpowiednio 3% i 33% (tab. 1) rozmawia o polityce przynajmniej dość często.

TABELA 1

Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?	Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie polityką? Czy jest ono:				
	bardzo duże – uważnie (szczegółowo) śledzi Pan(i) prawie wszystko, co się dzieje w polityce	duże – dość uważnie śledzi Pan(i) to, co się dzieje w polityce	średnie – śledzi Pan(i) jedynie główne wydarzenia	nikłe, niewielkie – często umykają Pana(i) uwadze nawet ważne wydarzenia	żadne – praktycznie Pana(i) to nie interesuje
procentownie w kolumnach					
Bardzo często	55	19	3	0	1
Dość często	31	58	30	3	1
Raczej rzadko	9	17	54	67	23
Praktycznie w ogóle nie rozmawiam na te tematy	5	6	12	30	75
Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	0	1	1	0	1

Deklarowaną częstość rozmów o polityce różnicują też afiliacje polityczne. Znacznie częściej tematy polityczne podejmują w rozmowach badani mający sprecyzowane poglądy polityczne niż ci, którzy nie potrafią ich określić na osi lewica-centrum-prawica, spośród których aż 43% o polityce praktycznie w ogóle nie rozmawia (zob. tabelę aneksową 1). Wśród potrafiących się odnaleźć na tej osi większą niż pozostali deklarowaną częstością rozmów o polityce wyróżniają się osoby o poglądach lewicowych (13% z nich rozmawia o niej bardzo często, 26% raczej często, a tylko 16% praktycznie w ogóle nie rozmawia na te tematy). Warto zwrócić uwagę na zróżnicowanie deklaracji dotyczących częstości rozmów o polityce w zależności od deklarowanych sympatii wobec rządzących lub opozycji. Najczęściej o polityce zdarza się rozmawiać sympatykom opozycji (17% robi to bardzo często, 38% dość często, a tylko 9% praktycznie w ogóle na ten temat nie rozmawia). Polityka wyraźnie rzadziej jest tematem rozmów zwolenników obozu rządzącego (6% rozmawia o niej bardzo często, 30% dość często, a 21% praktycznie w ogóle na ten temat nie rozmawia). Najrzadziej jednak rozmawiają o niej badani deklarujący, że nie sympatyzują ani z rządzącymi, ani z opozycją oraz unikający samookreślenia (tab. 2).

TABELA 2

Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
procentownie w kolumnach				
Bardzo często	6	17	2	2
Dość często	30	38	15	13
Raczej rzadko	42	35	51	47
Praktycznie w ogóle nie rozmawiam na te tematy	21	9	31	28
Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	0	1	0	10

Biorąc pod uwagę preferencje partyjne⁴ można natomiast zauważyć, iż spośród największych potencjalnych elektoratów najczęściej o polityce rozmawiają badani deklarujący zamiar głosowania w wyborach do Sejmu na Koalicję Obywatelską (Platforma Obywatelska, Nowoczesna, Inicjatywa Polska, Zieloni) lub Lewicę (Nowa Lewica, Razem, Polska Partia Socjalistyczna, Unia Pracy), a brak rozmów na ten temat najczęściej deklarują zwolennicy Prawa i Sprawiedliwości (wraz z Suwerenną Polską i Partią Republikańską) – tab. 3.

TABELA 3

Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?	Na kandydata której partii/ugrupowania głosował(a)by Pan(i) w wyborach do Sejmu?				
	Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Suwerenną Polską i Partią Republikańską)	Koalicja Obywatelska (Platforma Obywatelska, Nowoczesna, Inicjatywa Polska, Zieloni)	Lewica (Nowa Lewica, Razem, Polska Partia Socjalistyczna, Unia Pracy)	Konfederacja Wolność i Niepodległość (Nowa Nadzieja, Ruch Narodowy, Konfederacja Korony Polskiej)	Koalicja Polski 2050 Szymona Hołowni i PSL-Koalicji Polskiej – Trzecia Droga (Polska 2050 Szymona Hołowni, Polskie Stronnictwo Ludowe, UED, Konserwatyści)
	procentownie w kolumnach				
Bardzo często	6	15	21	5	13
Dość często	27	39	30	34	26
Raczej rzadko	44	39	37	50	48
Praktycznie w ogóle nie rozmawiam na te tematy	23	8	12	11	13
Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	0	0	0	0	0

Spśród analizowanych zmiennych demograficznych deklarowaną częstość rozmów o polityce różnicuje przede wszystkim wykształcenie respondentów, a następnie – ich płeć i wiek. Biorąc pod uwagę wykształcenie możemy zauważyć, że im wyższy jego poziom, tym więcej badanych rozmawia o polityce (od 65% w grupie z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym do 85% wśród osób z wyższym wykształceniem), a także rośnie deklarowana częstość tych rozmów (zob. tabelę aneksową 1). O polityce rozmawia więcej mężczyzn niż kobiet (81% wobec 71%), a ponadto więcej mężczyzn niż kobiet podejmuje takie tematy co najmniej dość często (37% wobec 26%). Większą niż młodszy częstość rozmów o polityce deklarują osoby mające co najmniej 45 lat.

⁴ Zob. komunikat CBOS „Preferencje partyjne w czerwcu”, czerwiec 2023 (oprac. K. Pankowski).

Z KIM NAJCZĘŚCIEJ ROZMAWIAMY O POLITYCE

Z deklaracji badanych wynika, że rozmowy o polityce toczone są najczęściej z członkami rodziny lub innymi bliskimi osobami, takimi jak partnerzy czy narzeczeni (64%). W mniejszości są natomiast respondenci poruszający tematy polityczne w rozmowach ze znajomymi, kolegami lub przyjaciółmi (35,8%). Z osobami spotykanymi w pracy lub na uczelni czy w szkole tematy polityczne porusza co dziesiąty pytany (10,3%), a 5,8% rozmawia o polityce z sąsiadami.

Mówiąc o rodzinie badani najczęściej nie precyzowali, z kim konkretnie rozmawiają (27,6%). Pozostałe odpowiedzi wskazują, iż rozmowy o polityce najczęściej toczą się pomiędzy małżonkami (22,9%), przy czym znacznie częściej kobiety w tym kontekście wymieniały swoich mężów (32,3%) niż mężczyźni swoje żony (13,7%), co znajduje wyraz w różnicach odsetków tych odpowiedzi wśród ogółu pytanym (tab. 4). Pozostali bliżsi i dalsi członkowie rodziny wspomniani byli w tym kontekście znacznie rzadziej. Jeżeli chodzi o osoby spoza rodziny, to badani na ogół posługiwali się kategoriami ogólnymi, bez wskazywania na płeć interlokutorów, mówiąc, że rozmawiają po prostu ze znajomymi (21,0%), kolegami (7,5%) czy też przyjaciółmi (5,0%). Biorąc pod uwagę te wypowiedzi, w których można było zidentyfikować płeć rozmówców naszych respondentów, to generalnie rzecz biorąc częściej wymieniano osoby płci męskiej niż żeńskiej (odpowiednio 25,9% i 15,7%). Co ciekawe, mężczyźni jako rozmówców znacznie częściej wymieniały kobiety niż mężczyźni (odpowiednio 41,3% i 10,8%), co ma oczywiście związek z faktem, że najczęściej wymienianymi osobami byli współmałżonkowie badanych. Także w związku z tym mężczyźni minimalnie częściej niż kobiety wymieniali osoby płci żeńskiej niż męskiej (odpowiednio 17,2% i 14,3%). Wszystkie omawiane kategorie osób zestawiono w tab. 4.

TABELA 4

Z kim najczęściej rozmawia Pan(i) o polityce?

Odowiedzi osób deklarujących co najmniej sporadyczne rozmowy na tematy polityczne (N=804)

Członkowie rodziny, osoby najbliższe	64,0%
Rodzina – ogólnie	27,6%
Mąż	15,9%
Żona	6,9%
Ojciec	2,1%
Rodzice – ogólnie	2,0%
Matka	1,7%
Zięć	1,2%
Córka, córki	1,1%
Partner	1,0%
Dzieci – ogólnie	0,9%
Babcia	0,9%
Brat, bracia	0,8%
Syn, synowie	0,8%
Z domownikami, w domu – ogólnie	0,6%
Bliscy, najbliżsi, najbliższe osoby – ogólnie	0,6%

Z kim najczęściej rozmawia Pan(i) o polityce?

Odpowiedzi osób deklarujących co najmniej sporadyczne rozmowy na tematy polityczne (N=804)

Teść	0,5%
Ciocia	0,5%
Bliska rodzina, najbliższa rodzina – ogólnie	0,5%
Partnerka	0,5%
Siostra, siostry	0,5%
Teściowa	0,4%
Szwagier	0,4%
Senior z rodziny inny niż babcia lub dziadek (np. dziadek synowej, „Z prababcią mojej synowej”)	0,3%
Chłopak	0,3%
Dziadek	0,3%
Narzeczony	0,2%
Rodzeństwo	0,1%
Współmałżonek	0,1%
Dziewczyna	0,1%
Ojczym	0,1%
Teściowie – ogólnie	0,1%
Inny członek rodziny, kuzyn	0,1%
Dziadkowie	0,1%
Synowa	0,0%
Znajomi, koledzy, przyjaciele	35,8%
Znajomi – ogólnie	21,0%
Koledzy, koleżeństwo – ogólnie	7,5%
Przyjaciele – ogólnie	5,0%
Koleżanka, koleżanki	1,7%
Kolega, koledzy – mężczyźni	1,5%
Mąż koleżanki	0,2%
Przyjaciół, przyjaciele – mężczyźni	0,2%
Przyjaciółka, przyjaciółki	0,1%
Znajomi z pracy, z uczelni/szkoły	10,3%
Koledzy z pracy – ogólnie	3,3%
W pracy, w miejscu pracy, „zawodowo”, znajomi z pracy, osoby z pracy – ogólnie	2,8%
Współpracownicy – ogólnie	1,4%
Klienci, kontrahenci	0,9%
Koleżanka z pracy, koleżanki z pracy	0,9%
Koledzy ze studiów, z uczelni, rówieśnicy z klasy – ogólnie	0,6%
Kolega z pracy, koledzy z pracy – mężczyźni	0,3%
Wspólnik	0,2%
Szefowa	0,1%
Szef	0,1%
Nauczyciele	0,1%
Sąsiedzi	5,8%
Sąsiedzi – ogólnie	4,3%
Sąsiad	1,0%
Sąsiadka, sąsiadki	0,5%

Z kim najczęściej rozmawia Pan(i) o polityce?

Odpowiedzi osób deklarujących co najmniej sporadyczne rozmowy na tematy polityczne (N=804)

Inne odpowiedzi	2,5%
Przypadkowe osoby, przygodni ludzie, nieznajomi, spotkane osoby	0,6%
Ludzie – ogólnie, telefonicznie	0,3%
Osoby w internecie	0,2%
Przeciwnicy polityczni	0,1%
Sam ze sobą	0,1%
Respondent chciałby rozmawiać, ale nie ma z kim	0,1%
Telewizor	0,1%
Mądrzy ludzie	0,1%
Władza lokalna	0,1%
Wszyscy, każdy	0,1%
Nie wiem, różnie, różne osoby	0,3%
Odmowa odpowiedzi	0,4%

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ badani mogli wymienić osoby należące do więcej niż jednej kategorii

Warto dodać, iż w porównaniu z październikiem 2017 roku częstość wymieniania kręgów osób, w których rozmawia się o polityce, praktycznie się nie zmieniła, natomiast w porównaniu z rokiem 2013 takie rozmowy częściej toczono w gronie rodzinnym, a rzadziej wśród znajomych, kolegów czy przyjaciół, co – podobnie jak nieznaczny spadek odsetka deklarujących prowadzenie takich rozmów z osobami spotykanymi w pracy – może mieć związek ze starzeniem się polskiego społeczeństwa (tab. 5).

TABELA 5

Z kim najczęściej rozmawia Pan(i) o polityce?	Odpowiedzi ankietowanych według terminów badań		
	I 2013 (N=806)	X 2017 (N=714)	VI 2023 (N=804)
procentowanie w kolumnach			
Członkowie rodziny, osoby najbliższe	54	63	64
Znajomi, koledzy, przyjaciele	42	34	36
Znajomi z pracy, z uczelni/szkoły	14	13	10
Sąsiedzi	6	7	6

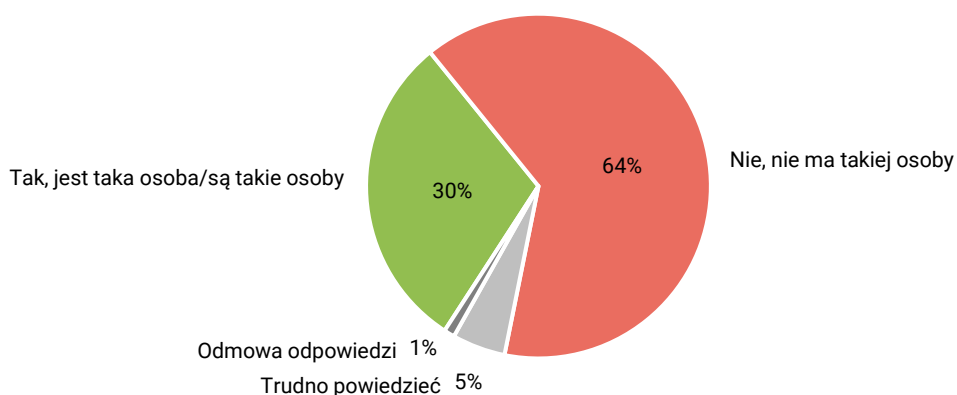
Na pytanie otwarte odpowiadały osoby deklarujące co najmniej sporadyczne rozmowy na tematy polityczne. Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ badani mogli wymienić osoby należące do więcej niż jednej kategorii

AUTORYTETY W SPRAWACH POLITYKI

Tylko 30% badanych deklaruje, że w ich najbliższym otoczeniu jest osoba czy też osoby, które w kwestiach politycznych są dla nich autorytetem, z których opiniami, ocenami i wyborami politycznymi się liczą. Brak w tej sferze „znaczącego innego” i niezależność w sądach na tematy polityczne deklaruje natomiast blisko dwie trzecie (64%) dorosłych Polaków. Sześciu na stu pytanych nie potrafiło lub nie chciało odpowiedzieć na to pytanie.

CBOS

RYS. 2. Czy w Pana(i) otoczeniu, wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki Pan(i) się liczy?

To, czy respondenci uznają kogoś w swoim otoczeniu za osobisty autorytet w dziedzinie polityki, wyraźnie wiąże się z deklarowaną częstością rozmów na tematy polityczne. Przynajmniej jedną taką osobę ma w swym otoczeniu ponad połowa ankietowanych bardzo często rozmawiających o polityce (55%), natomiast wśród pozostałych dominują deklarujący, że w ich otoczeniu nie ma takiej osoby. Ponadto generalnie im rzadsze rozmowy na temat polityki, tym częściej deklarowany jest brak w otoczeniu osoby, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki respondent się liczy (od 42% wśród bardzo często rozmawiających o polityce do 77% w grupie praktycznie w ogóle na te tematy nierozmawiających).

TABELA 6

Czy w Pana(i) otoczeniu, wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki Pan(i) się liczy?	Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?			
	Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Praktycznie w ogóle nie rozmawiam na te tematy
	procentowanie w kolumnach			
Tak, jest taka osoba/są takie osoby	55	44	26	14
Nie, nie ma takiej osoby	42	50	69	77
Trudno powiedzieć	0	6	4	8
Odmowa odpowiedzi	4	0	1	1

Badani, którzy potrafią określić swoje poglądy polityczne na osi lewica-centrum-prawica, częściej niż ci, którzy się na niej nie odnajdują, deklarują, iż są w ich otoczeniu osoby – wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół – z których opinią, zdaniem w sprawach polityki się liczą (zob. tabelę aneksową 2). Biorąc pod uwagę analizowane cechy demograficzne i społeczne możemy natomiast zauważyć, iż deklaracje w tym względzie wyraźnie różnicuje wykształcenie badanych, przy czym znacznie częściej niż pozostali o osobach w swoim otoczeniu będących autorytetem w sprawach polityki mówią osoby z wyższym wykształceniem (44%).

W porównaniu z październikiem 2017 roku odsetek badanych deklarujących, że w ich otoczeniu – wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół – jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki się liczą, zmniejszył się o 5 punktów procentowych, ale nadal jest ich więcej niż w styczniu 2013 roku.

TABELA 7

Czy w Pana(i) otoczeniu, wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki Pan(i) się liczy?	Deklaracje ankietowanych według terminów badań		
	I 2013	X 2017	VI 2023
	procentowanie w kolumnach		
Tak, jest taka osoba/są takie osoby	24	35	30
Nie, nie ma takiej osoby	72	62	64
Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	4	3	6

W najbliższym otoczeniu respondentów autorytetami w dziedzinie polityki są głównie członkowie rodziny i inne najbliższe osoby (np. partner) – wymieniło je 83,1% osób deklarujących, że w ich otoczeniu jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki się liczą. Jeżeli chodzi o bardziej szczegółowe wypowiedzi, to na pierwszym miejscu pod względem częstości wymieniania znaleźli się współmałżonkowie (łącznie 35,3%), przy czym częściej jest to mąż (23,6%) niż żona (11,7%). Relatywnie często w odpowiedziach badanych pojawiali się też rodzice (łącznie 20,8%). W przypadku rodziców, gdy respondenci udzielali bardziej precyzyjnych odpowiedzi, nieco częściej mówili o ojcu (9,6%) niż matce (6,2%). Dla 13,4% pytanych osobą, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki się liczą, jest ktoś z grona ich znajomych, kolegów lub przyjaciół. Wszystkie odpowiedzi zestawiono w tab. 8.

TABELA 8

Jaka to osoba/osoby?

Odpowiedzi osób deklarujących, że w ich otoczeniu, wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki się liczą (N=314)

Członkowie rodziny, osoby najbliższe	83,1%
Mąż	23,6%
Żona	11,7%
Ojciec	9,6%
Matka	6,2%
Rodzina – ogólnie	5,4%
Rodzice, rodzic – ogólnie	5,2%
Brat, bracia	4,3%
Syn	4,0%
Córka	2,8%
Siostra	2,6%
Partner	2,5%
Wujek	1,9%
Szwagier	1,5%
Zięć	1,5%
Krewny, krewni – ogólnie, kuzyn	1,4%
Ciocia, siostra mamy	1,1%
Partnerka	1,1%
Dziadek	1,1%
Teść	1,0%
Najbliższa rodzina - ogólnie	0,9%
Rodzeństwo	0,7%
Dzieci	0,7%
Teściowa	0,6%
Bratowa	0,5%
Osoba z rodziny – ogólnie	0,4%
Teściowie	0,3%
Domownicy	0,3%
Najbliższa osoba – ogólnie	0,3%
Narzeczoney	0,2%
Znajomi, koledzy, przyjaciele	13,4%
Znajomi – ogólnie	3,3%
Kolega	3,1%
Przyjaciele – ogólnie	1,9%
Przyjaciół	1,4%
Koleżanka, koleżanki	1,1%
Koledzy – ogólnie	1,1%
Przyjaciółka	0,7%
Znajoma	0,6%
Koledzy z pracy	0,5%
Współpracownicy	0,3%

Jaka to osoba/osoby?

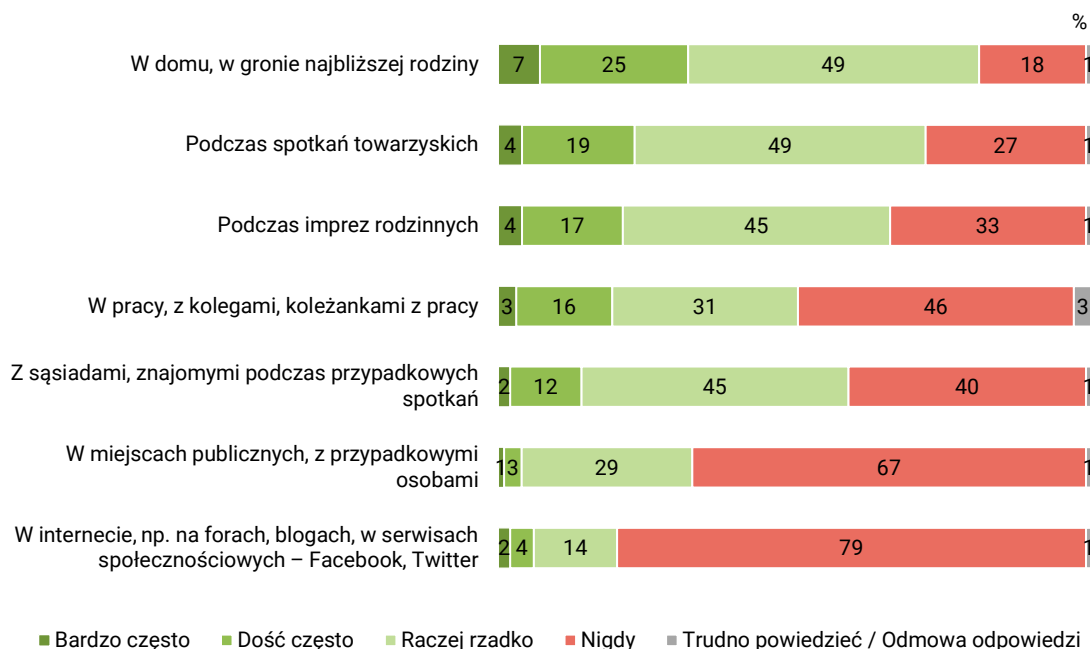
Odpowiedzi osób deklarujących, że w ich otoczeniu, wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki się liczą (N=314)

Sąsiedzi	1,7%
Sąsiedzi – ogólnie	0,9%
Sąsiadka	0,6%
Sąsiad	0,2%
Polityk ogólnokrajowy	1,1%
Tusk	0,4%
Cygański	0,4%
Mentzen	0,3%
Przedstawiciel lokalnej elity	0,6%
Ksiądz	0,6%
Radny	0,3%
Każdy – „ważne jest dla mnie zdanie każdego”, „ze wszystkimi osobami”	0,7%
Jest ich wielu	0,3%
Odmowa odpowiedzi	2,3%

W JAKICH SYTUACJACH ROZMAWIAMY O POLITYCE, A W JAKICH UNIKAMY TAKICH ROZMÓW

Ponieważ Polacy w większości o polityce rozmawiają z członkami rodziny, nie zaskakuje fakt, że z deklaracji badanych wynika, iż rozmowy o polityce najczęściej odbywają się w domu, w gronie najbliższej rodziny – bardzo często prowadzi je 7% ankietowanych, a kolejne 25% w domu o polityce rozmawia dość często. Relatywnie często polityka jest też tematem rozmów podczas spotkań w szerszym gronie: po 4% bardzo często rozmawia o niej podczas spotkań towarzyskich i imprez rodzinnych, a odpowiednio kolejne 19% i 17% rozmawia o niej w tych sytuacjach dość często. Tylko nieznacznie mniej badanych deklaruje częste odbywanie rozmów na tematy polityczne w pracy – 3% robi to bardzo często, a 16% dość często, ale gdy weźmiemy pod uwagę wyłącznie osoby pracujące zarobkowo, to okazuje się, że w pracy bardzo często w rozmowach na tematy polityczne uczestniczy 6% z nich, a kolejne 25% robi to dość często. Znacznie częściej niż w miejscach publicznych z przypadkowymi osobami lub w internecie tematy polityczne podejmowane są także podczas przypadkowych spotkań z sąsiadami lub znajomymi.

RYS. 3. Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne:

Mimo iż uczestniczenie w dyskusjach politycznych w internecie deklarowane jest relatywnie rzadko, to warto zauważyć, iż znacznie częściej niż starsi biorą w nich udział osoby w wieku 18–24 lata (5% z nich robi to bardzo często, a 12% dość często) – zob. tabelę aneksową 9.

Porównanie łącznych odsetków odpowiedzi „bardzo często” i „dość często” z października 2017 roku z danymi uzyskanymi w czerwcu br. pokazuje, iż deklarowana częstość rozmów na tematy polityczne minimalnie wzrosła, z wyjątkiem tych prowadzonych w miejscach publicznych, z przypadkowymi osobami (tab. 9).

TABELA 9

Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne:	Odsetki wskazań „bardzo często” lub „dość często” wg terminów badań	
	X 2017	VI 2023
W domu, w gronie najbliższej rodziny	28	32
W pracy, z kolegami/koleżankami z pracy*	29	31
Podczas spotkań towarzyskich	21	23
Podczas imprez rodzinnych	18	21
Z sąsiadami, znajomymi podczas przypadkowych spotkań	11	14
W internecie, np. na forach, blogach, w serwisach społecznościowych**	6	8
W miejscach publicznych, z przypadkowymi osobami	5	4

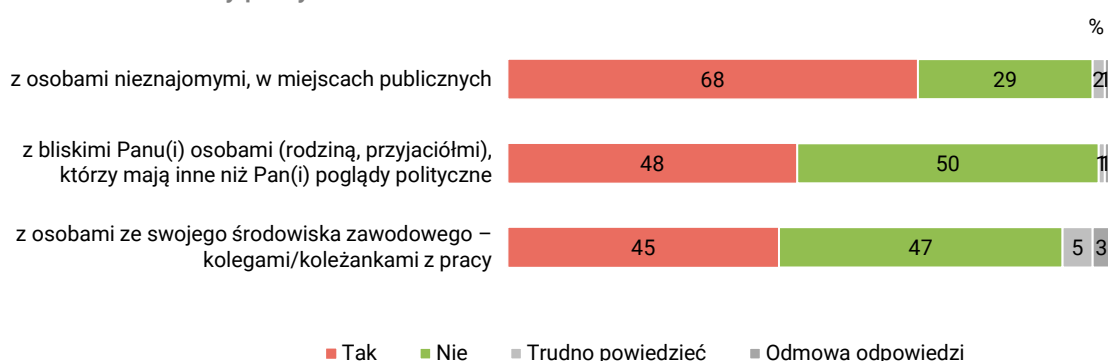
* Deklaracje osób pracujących zarobkowo

** Deklaracje osób korzystających z internetu przynajmniej raz w tygodniu

Pytanie o sytuacje, w których badani unikają rozmów na tematy polityczne, potwierdza, że przede wszystkim są to spotkania z osobami nieznanymi, w miejscach publicznych (68%), natomiast w przypadku spotkań z osobami znanymi, czy to w życiu prywatnym, czy też zawodowym, deklaracje są mocno podzielone – niemal tyle samo twierdzi, że zdarza im się celowo unikać takich rozmów, ile deklaruje, że takie sytuacje nie mają miejsca. Warto jednak dodać, że badanym aktualnie pracującym zarobkowo nieco częściej niż pytany o to wszystkim respondentom, czyli także tym, którzy obecnie nie pracują (54% wobec 45%), zdarza się celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne z osobami ze swojego środowiska zawodowego.

CBOS

RYS. 4. Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne:

Rozmów na tematy polityczne w miejscach publicznych z osobami nieznanymi znacznie częściej niż innym badanym zdarza się unikać respondentom deklarującym się jako sympatycy opozycji (77% w tej grupie) – tab. 10.

TABELA 10

Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne z osobami nieznanymi, w miejscach publicznych?	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Tak	69	77	65	56
Nie	30	23	33	33
Trudno powiedzieć	2	1	2	1
Odmowa odpowiedzi	0	0	0	10

W mniejszym stopniu częstsze unikanie rozmów na tematy polityczne przez sympatyków opozycji dotyczy też rozmów z bliskimi osobami (rodziną, przyjaciółmi), którzy mają inne niż respondent poglądy polityczne (tab. 11) oraz z osobami ze swojego środowiska zawodowego – kolegami lub koleżankami z pracy (tab. 12). Warto dodać, iż znacznie rzadziej niż inni pracujący zarobkowo podejmowania rozmów na tematy polityczne z osobami ze swojego środowiska zawodowego unikają pracujący w prywatnych gospodarstwach rolnych (zob. tabelę aneksową 11).

TABELA 11

Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne z bliskimi Panu(i) osobami (rodziną, przyjaciółmi), którzy mają inne niż Pan(i) poglądy polityczne?	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Tak	47	53	47	45
Nie	52	46	52	37
Trudno powiedzieć	1	1	1	7
Odmowa odpowiedzi	0	0	0	12

TABELA 12

Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne z osobami ze swojego środowiska zawodowego – kolegami/koleżankami z pracy?	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Tak	40	49	44	44
Nie	46	44	50	36
Trudno powiedzieć	8	5	3	8
Odmowa odpowiedzi	6	1	2	12

Porównując ostatnie deklaracje badanych z wynikami sondażu z października 2017 roku możemy zauważyć wzrost odsetków deklarujących celowe unikanie, niepodejmowanie rozmów na tematy polityczne we wszystkich uwzględnionych w pytaniu sytuacjach (tab. 13).

TABELA 13

Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne:	Odsetki odpowiedzi twierdzących wg terminów badań	
	X 2017	VI 2023
– z osobami nieznanymi, w miejscach publicznych	64	68
– z osobami ze swojego środowiska zawodowego – kolegami/koleżankami z pracy*	48	54
– z bliskimi Panu(i) osobami (rodziną, przyjaciółmi), którzy mają inne niż Pan(i) poglądy polityczne	40	48

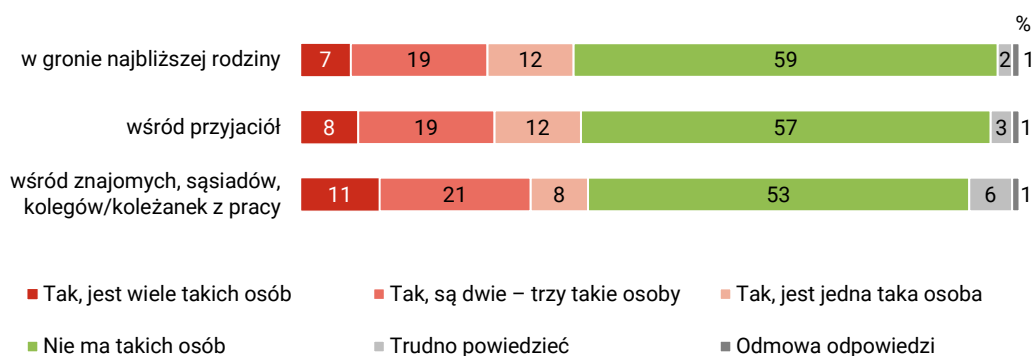
* Deklaracje osób pracujących zarobkowo

KŁÓTNIE I PODZIAŁY POLITYCZNE W OTOCZENIU RESPONDENTA

Zapytaliśmy respondentów, czy w ich otoczeniu są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla nich trudne do zaakceptowania. Z deklaracji badanych wynika, że podziały polityczne dotyczą nawet najbliższej rodziny – łącznie 38% dorosłych Polaków ma w tym gronie osoby, z którymi różni się bardzo mocno w sympatiach i poglądach politycznych, przy czym niemal co piąty (19%) diagnozuje, że polityczne „odstępstwo” nie dotyczy tylko jednej osoby, ale dwóch, trzech, a kolejne 7% – iż obejmuje jeszcze większą liczbę członków rodziny. Podobnie rozkładają się deklaracje dotyczące przyjaciół respondentów (łącznie 39% ma w tym gronie przynajmniej jedną osobę o trudnych do zaakceptowania poglądach i sympatiach politycznych, i na ogół jest to więcej niż jedna osoba), a nieco częściej deklarowane są trudne do zaakceptowania różnice polityczne wśród znajomych, sąsiadów, kolegów lub koleżanek z pracy (łącznie 40%, przy czym niemal co trzeci badany ma w tym gronie więcej niż jedną taką osobę).

CBOS

RYS. 5. Czy w Pana(i) otoczeniu są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania? Czy ma Pan(i) takie osoby:

Warto zwrócić uwagę, iż w gronie najbliższej rodziny wiele osób, których poglądy, sympatie polityczne są dla respondentów trudne do zaakceptowania, najczęściej ze wszystkich badanych dostrzegają studenci i pełnoletni uczniowie (19%). Ponadto częściej niż starsi wybierają tę odpowiedź ankietowani w wieku 18–24 lata (14%) – zob. tabelę aneksową 13. Wskazywać to może na polityczny konflikt pokoleń. Zauważaniu nieakceptowalnych różnic politycznych wśród przyjaciół i znajomych sprzyja wykształcenie – im wyższy jego poziom, tym częściej respondenci dostrzegają w tych gronach osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla nich trudne do zaakceptowania (zob. tabele aneksowe 14 i 15). Ponadto badani z wyższym wykształceniem częściej niż pozostali dostrzegają takie osoby także w gronie najbliższej rodziny (zob. tabelę aneksową 13).

Co ciekawe, dostrzeganiu osobiście nieakceptowalnych poglądów i sympatii politycznych w otoczeniu sprzyja opowiedzenie się po jednej ze stron aktualnego sporu politycznego w Polsce. Respondenci zaliczający się do zwolenników obozu rządzącego oraz ci, którzy sympatyzują z opozycją, częściej niż pozostali badani dostrzegają w swoim otoczeniu osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla

nich trudne do zaakceptowania. Dotyczy to zarówno najbliższej rodziny (tab. 14), jak i przyjaciół czy znajomych (tab. 15 i tab. 16). Ponadto warto zauważyć, iż sympatycy obozu rządzącego częściej niż zwolennicy opozycji dostrzegają wiele takich osób wśród swoich przyjaciół czy znajomych, sąsiadów, kolegów lub koleżanek z pracy. Generalnie jednak w przypadku znajomych, sąsiadów, kolegów i koleżanek z pracy najczęściej to sympatycy opozycji dostrzegają przynajmniej jedną taką osobę, której poglądy, sympatie polityczne są dla nich trudne do zaakceptowania.

TABELA 14

Czy w gronie Pana(i) najbliższej rodziny (mąż/żona, partner/partnerka, dorosłe dzieci, rodzice) są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
procentowanie w kolumnach				
Tak, jest wiele takich osób	9	9	5	2
Tak są dwie, trzy takie osoby	22	26	13	12
Tak, jest jedna taka osoba	14	15	11	10
Nie, nie ma takich osób	52	50	68	54
Trudno powiedzieć	3	1	2	9
Odmowa odpowiedzi	0	0	0	13

TABELA 15

Czy wśród Pana(i) przyjaciół są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
procentowanie w kolumnach				
Tak, jest wiele takich osób	14	10	5	4
Tak są dwie, trzy takie osoby	24	25	14	8
Tak, jest jedna taka osoba	12	18	9	10
Nie, nie ma takich osób	48	45	68	56
Trudno powiedzieć	3	2	2	11
Odmowa odpowiedzi	0	0	0	11

TABELA 16

Czy wśród Pana(i) znajomych , sąsiadów, kolegów/ koleżanek z pracy są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
procentowanie w kolumnach				
Tak, jest wiele takich osób	16	12	8	3
Tak są dwie, trzy takie osoby	22	32	14	11
Tak, jest jedna taka osoba	10	11	6	7
Nie, nie ma takich osób	45	38	66	54
Trudno powiedzieć	7	6	5	15
Odmowa odpowiedzi	0	1	1	10

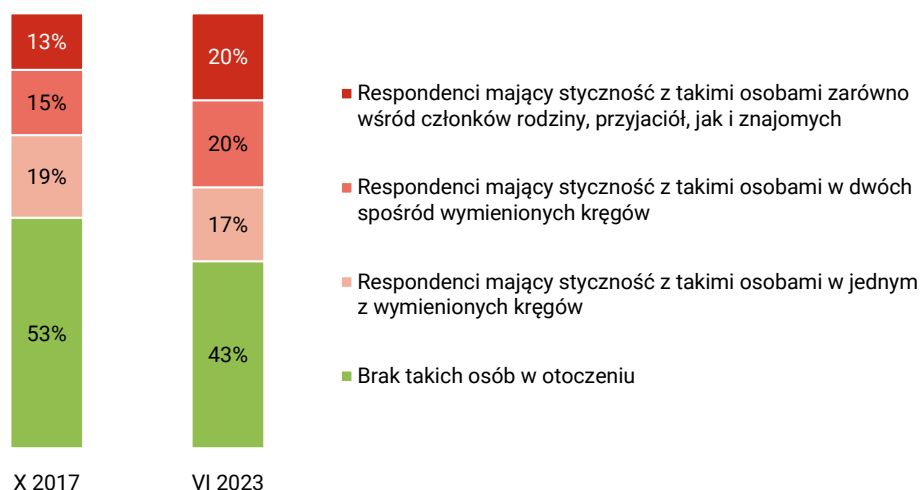
W porównaniu z październikiem 2017 roku znacznie wzrosły odsetki badanych deklarujących, iż w ich otoczeniu są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla nich trudne do zaakceptowania. Jest to widoczne zarówno we wzroście wskazań w odniesieniu do wszystkich grup uwzględnionych w pytaniu (tab. 17), jak i w zmianie sumarycznego wskaźnika (rys. 6).

TABELA 17

Czy w Pana(i) otoczeniu są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania? Czy ma Pan(i) takie osoby:	Odsetki odpowiedzi twierdzących wg terminów badań	
	X 2017	VI 2023
– w gronie najbliższej rodziny	26	38
– wśród przyjaciół	30	39
– wśród znajomych, sąsiadów, kolegów/ koleżanek z pracy	31	40

CBOS

RYS. 6. Obecność osób o nieakceptowanych poglądach i sympatiach politycznych we własnym otoczeniu respondenta – wśród członków najbliższej rodziny, przyjaciół i znajomych

Biorąc pod uwagę sumaryczny wskaźnik ekspozycji na nieakceptowalne poglądy polityczne w najbliższym otoczeniu możemy zauważyć, iż najrzadziej brak osób o nieakceptowanych poglądach i sympatiach politycznych w swoim otoczeniu deklarują sympatycy opozycji (22%), choć także wśród zaliczających się do zwolenników obozu rządzącego są oni w wyraźnej mniejszości (34%). Na przeciwległym biegunie sytuują się natomiast badani deklarujący, że nie sympatyzują ani z opozycją, ani z rządzącymi, oraz unikający deklaracji w tej kwestii, wśród których większość (odpowiednio 57% i 63%) nie dostrzega w swoim otoczeniu osób, których poglądy, sympatie polityczne byłyby dla nich trudne do zaakceptowania.

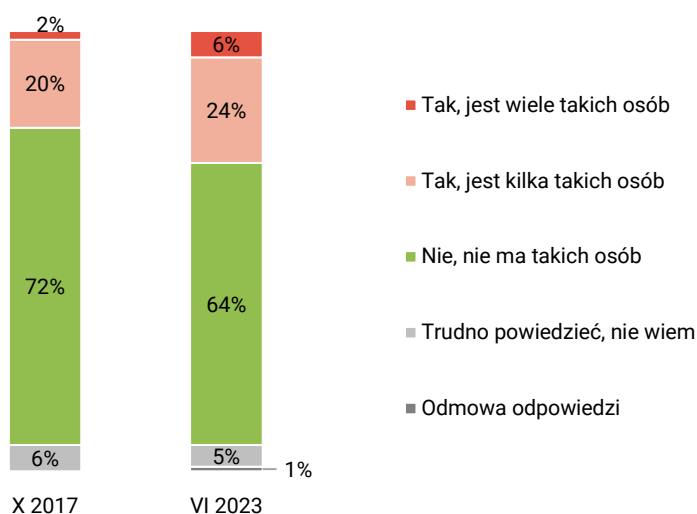
TABELA 18

Obecność osób o nieakceptowanych poglądach i sympatiach politycznych we własnym otoczeniu respondenta – wśród członków najbliższej rodziny, przyjaciół, znajomych	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Respondenci mający styczność z takimi osobami zarówno wśród członków rodziny, przyjaciół, jak i znajomych	27	26	15	9
Respondenci mający styczność z takimi osobami w dwóch spośród wymienionych kręgów	23	27	14	12
Respondenci mający styczność z takimi osobami w jednym z wymienionych kręgów	17	25	14	16
Brak takich osób w otoczeniu	34	22	57	63

Różnice poglądów i sympatii politycznych, w szczególności, gdy są one trudne do zaakceptowania dla drugiej strony, mogą prowadzić do konfliktów na tym tle. Trzech na dziesięciu badanych (30%) zna w swoim środowisku – wśród członków rodziny, przyjaciół znajomych, sąsiadów – osoby, które różnice w poglądach politycznych doprowadziły do otwartego konfliktu i które z powodów politycznych na serio się pokłóciły i na siebie wzajemnie obraziły. W porównaniu z październikiem 2017 roku przybyło zarówno respondentów, którzy deklarują, że znają wiele takich osób (wzrost z 2% do 6%), jak i tych, którzy mówią, że w ich otoczeniu jest takich osób kilka (wzrost z 20% do 24%) – rys. 7.

CBOS

RYS. 7. Czy w Pana(i) otoczeniu – wśród członków rodziny, przyjaciół znajomych, sąsiadów – są osoby, o których wie Pan(i), że są skłócone lub obrażone na siebie z powodu odmiennych poglądów czy sympatii politycznych?

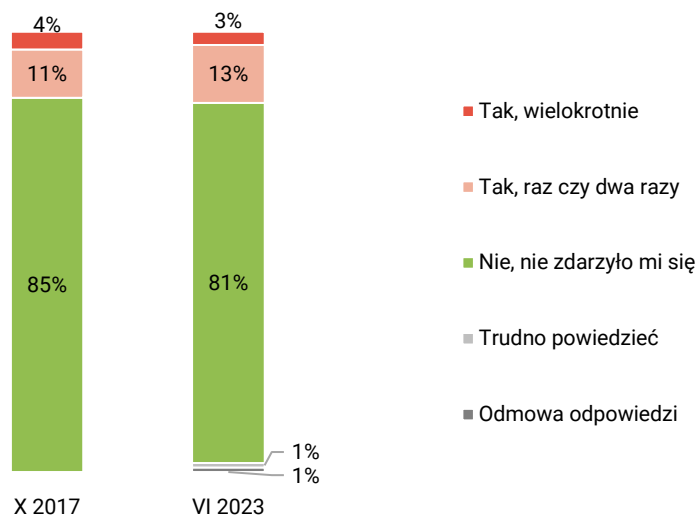
Częściej niż pozostali badani o poważnych konfliktach politycznych w swoim otoczeniu mówią ankietowani zaliczający się do sympatyków opozycji – 12% z nich twierdzi, że wśród członków ich rodziny, w gronie przyjaciół, znajomych, sąsiadów jest wiele osób, o których wiedzą, że są skłócone lub obrażone na siebie z powodu odmiennych poglądów czy sympatii politycznych, a kolejne 33% mówi, że jest w tym gronie kilka takich osób (tab. 19). Ponadto dostrzegających takie konflikty w swoim otoczeniu jest wyraźnie więcej wśród osób z wyższym wykształceniem niż wśród respondentów słabiej wykształconych (zob. tabelę aneksową 16).

TABELA 19

Czy w Pana(i) otoczeniu – wśród członków rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów – są osoby, o których wie Pan(i), że są skłócone lub obrażone na siebie z powodu odmiennych poglądów czy sympatii politycznych?	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Tak, jest wiele takich osób	3	12	5	3
Tak, jest kilka takich osób	23	33	20	14
Nie, nie ma takich osób	70	50	70	58
Trudno powiedzieć	4	5	5	12
Odmowa odpowiedzi	0	0	0	12

Mimo że respondenci zauważają różnice i spory polityczne w swoim otoczeniu częściej niż w październiku 2017 roku, to sami niemal równie często jak poprzednio deklarują, że w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło im się pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych. Trzech na stu badanych (3%) deklaruje, że w ciągu ostatnich trzech miesięcy wielokrotnie zdarzyło im się pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych (spadek o 1 punkt procentowy od 2017 roku), a 13% twierdzi, że zdarzyło się im to raz czy dwa razy (wzrost o 2 punkty). Podobnie jak poprzednio ponad cztery piąte ankietowanych (81%, spadek o 4 punkty procentowe) twierdzi, że w ciągu ostatnich miesięcy nie zdarzyło im się z nikim pokłócić o kwestie polityczne. Co setny (1%) nie był pewien, czy takie zdarzenie miało miejsce, i tyle samo respondentów odmówiło odpowiedzi na to pytanie.

RYS. 8. Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło się Panu(i) pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych?

Wielozmiennowe analizy statystyczne wskazują, iż deklaracje respondentów w tym względzie różnicują przede wszystkim sympatie polityczne, a w kłótniach na tle politycznym w ostatnich trzech miesiącach najczęściej uczestniczyli badani zaliczający się do sympatyków opozycji (6% z nich zdarzyło się to wielokrotnie, a 21% raz czy dwa razy). Ostre dyskusje polityczne częściej niż niesympatyzującym ani z rządzącymi, ani z opozycją oraz unikającym samookreślenia zdarzały się w tym okresie także sympatykom obozu rządzącego (5% z nich – wielokrotnie, a 14% raz czy dwa razy). Dystans do obu stron sporu politycznego w Polsce sprzyja natomiast nieuczestniczeniu w kłótniach na tematy polityczne – 88% niesympatyzujących ani z rządzącymi, ani z opozycją deklaruje, że w ciągu ostatnich trzech miesięcy nie zdarzyło im się ani razu brać w nich udziału.

TABELA 20

Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło się Panu(i) pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych?	Mówi się, że w polskim społeczeństwie istnieje wyraźny podział na tych, którzy sprzyjają obozowi rządzącemu, i tych, którzy sympatyzują z opozycją. Czy Pan(i) zaliczył(a)by siebie raczej do sympatyków:			
	obozu rządzącego	opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Tak, wielokrotnie	5	6	2	0
Tak, raz czy dwa razy	14	21	9	6
Nie, nie zdarzyło mi się	81	72	88	77
Trudno powiedzieć	0	1	1	7
Odmowa odpowiedzi	0	0	0	9

Uczestniczeniu w ostrych sporach na tle politycznym sprzyja też generalnie zainteresowanie polityką – wyraźnie częściej niż pozostali udział w kłótniach politycznych deklarują badani uważnie śledzący, to co się dzieje w polityce, a najrzadziej w ciągu ostatnich trzech miesięcy pokłócić się z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych zdarzało się respondentom praktycznie polityką niezainteresowanym (tab. 21).

TABELA 21

Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło się Panu(i) pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych?	Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie polityką? Czy jest ono:				
	bardzo duże – uważnie (szczegółowo) śledzi Pan(i) prawie wszystko, co się dzieje w polityce	duże – dość uważnie śledzi Pan(i) to, co się dzieje w polityce	średnie – śledzi Pan(i) jedynie główne wydarzenia	nikłe, niewielkie – często umykają Pana(i) uwadze nawet ważne wydarzenia	żadne – praktycznie Pana(i) to nie interesuje
	procentowanie w kolumnach				
Tak, wielokrotnie	13	11	2	1	2
Tak, raz czy dwa razy	12	17	17	10	1
Nie, nie zdarzyło mi się	73	71	80	88	93
Trudno powiedzieć	2	1	2	1	2
Odmowa odpowiedzi	0	0	0	0	2

Co dość oczywiste, im częstsze rozmowy o polityce, tym większe prawdopodobieństwo, że przekształcą się one w kłótnię, ale w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło się pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych nawet osobom deklarującym, że praktycznie w ogóle nie rozmawiają na te tematy (tab. 22).

TABELA 22

Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło się Panu(i) pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych?	Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?				
	Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Praktycznie w ogóle nie rozmawiam na te tematy	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach				
Tak, wielokrotnie	17	5	2	1	0
Tak, raz czy dwa razy	21	19	12	7	0
Nie, nie zdarzyło mi się	61	75	85	89	51
Trudno powiedzieć	1	1	1	2	10
Odmowa odpowiedzi	1	0	0	1	39

Wyraźnie rzadziej niż osoby o poglądach lewicowych, centrowych i prawicowych z powodu polityki, różnic poglądów politycznych w ostatnich trzech miesiącach poprzedzających badanie uczestniczyły osoby niepotrafiące określić swoich poglądów na osi lewica-centrum-prawica (9% tej grupy), natomiast wśród potrafiących odnaleźć się w takim podziale – im bliżej lewego końca osi, tym więcej uczestników takich sporów (od 16% w grupie deklarujących poglądy prawicowe, poprzez 18% wśród identyfikujących się z politycznym centrum, do 21% w grupie uważających się za przedstawicieli lewicy) – zob. tabelę aneksową 17.

Warto też dodać, iż na tle innych analizowanych grup demograficznych i społecznych częstszym wchodzeniem w ostre spory polityczne wyróżniają się studenci i pełnoletni uczniowie – 12% z nich w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło się wielokrotnie pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych, a 11% zdarzyło się to raz czy dwa razy. Ponadprzeciętnie często w takich kłótniach brali też udział technicy i inni specjaliści średniego szczebla (4% z nich zdarzyło się to wielokrotnie, a 21% raz czy dwa razy) oraz kierownicy i specjaliści z wyższym wykształceniem (4% z nich zdarzyło się to wielokrotnie, a 17% raz czy dwa razy).

Mimo roku wyborczego rozmowy o polityce prowadzone są przez Polaków tylko minimalnie częściej niż w październiku roku 2017. Najczęściej o polityce rozmawiają ci, którzy się nią interesują i mają sprecyzowane afiliacje polityczne. Częściej robią to jednak sympatycy opozycji niż obozu rządzącego. Zwolennicy opozycji częściej też jednak unikają rozmów na ten temat, szczególnie w miejscach publicznych, z nieznanymi osobami. Rozmowy o polityce najczęściej prowadzone są w domach, w gronie osób najbliższych, natomiast większość ankietowanych unika ich w miejscach publicznych z nieznanymi (dotyczy to także internetu).

W porównaniu z październikiem 2017 roku nieco zwiększyły się podziały polityczne – więcej badanych dostrzega w swym otoczeniu osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla nich trudne do zaakceptowania, więcej ma w otoczeniu (wśród członków rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów) osoby skłócone lub obrażone na siebie z powodu odmiennych poglądów czy sympatii politycznych. Jednocześnie jednak sami respondenci niemal tak samo często jak poprzednio deklarują, że w ciągu ostatnich trzech miesięcy poprzedzających badanie zdarzyło im się pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych. Spory z powodów politycznych najczęściej zdarzały się sympatykom opozycji. Oni też najczęściej w swoim otoczeniu dostrzegają osoby skłócone lub obrażone z powodu różnic politycznych.

Opracowała

Barbara Badora

TABELA 1

		Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?					Liczba osób
		Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Praktycznie w ogóle nie rozmawiam na te tematy	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		7	24	45	23	1	1054
Płeć	Mężczyźni	8	29	44	17	1	496
	Kobiety	6	20	45	28	1	558
Wiek	18–24 lata	7	15	50	27	1	100
	25–34	4	16	52	25	2	165
	35–44	7	24	48	21	0	205
	45–54	9	31	41	19	0	168
	55–64	9	26	41	23	1	165
	65 lat i więcej	8	29	39	24	1	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	6	21	47	25	1	434
	Miasto do 19 999	4	27	44	24	0	150
	20 000 – 99 999	9	24	44	22	1	242
	100 000 – 499 999	3	21	49	24	2	131
	500 000 i więcej mieszk.	15	42	31	11		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	7	13	45	35		159
	Zasadnicze zawodowe	5	21	44	29	1	239
	Średnie	5	24	50	20	1	371
	Wyższe	12	34	39	14	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	10	34	41	13	2	147
	Średni personel, technicy	12	25	49	12	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	8	20	52	19	1	77
	Pracownicy usług	3	14	54	29		77
	Robotnicy wykwalifikowani	5	19	51	25		102
	Robotnicy niewykwalifik.	6	17	49	28		28
	Rolnicy	5	21	45	29		43
	Pracujący na własny rach.	15	30	47	8		69
	Bezrobotni	3	5	50	40	3	18
	Emeryci	6	30	38	25	1	282
	Renciści	3	12	53	32		53
	Uczniowie i studenci	12	15	45	27	2	43
	Zajmujący się domem i inni	7	26	33	34		62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	9	26	45	19	1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	8	18	47	26	2	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	9	25	50	15	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	7	26	45	21		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	2	19	44	36		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	6	18	56	19		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	7	26	49	16	1	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	8	33	44	15		114
	4000 zł i więcej	17	34	35	14	1	160
	Trudno powiedzieć	5	19	42	34	0	143
	Odmowa odpowiedzi	5	21	43	30	2	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	6	27	36	29	1	70
	Średnie	5	21	47	26	1	423
	Dobre	9	27	44	19	1	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	31	49	15	2	39
	Raz w tygodniu	6	24	46	23		358
	1–2 razy w miesiącu	5	16	49	30		157
	Kilka razy w roku	8	24	48	19	1	251
	W ogóle nie uczestniczy	11	30	37	21	1	227
Poglądy polityczne	Lewica	13	26	44	16	0	227
	Centrum	5	28	48	19		273
	Prawica	7	31	44	18	0	364
	Trudno powiedzieć	4	5	46	43	2	149

TABELA 2

		Czy, w Pana(i) otoczeniu, wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki Pan(i) się liczy?				Liczba osób
		Tak, jest taka osoba/są takie osoby	Nie, nie ma takiej osoby	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	
Ogółem		30	64	5	1	1054
Płeć	Mężczyźni	29	64	5	1	496
	Kobiety	30	63	5	1	558
Wiek	18–24 lata	30	57	7	6	100
	25–34	31	62	5	2	165
	35–44	34	60	6	0	205
	45–54	32	63	4	0	168
	55–64	30	66	3	1	165
	65 lat i więcej	24	70	6	0	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	27	67	5	1	434
	Miasto do 19 999	25	69	4	2	150
	20 000 – 99 999	31	61	7	1	242
	100 000 – 499 999	31	62	5	2	131
	500 000 i więcej mieszk.	47	47	7		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	21	75	2	1	159
	Zasadnicze zawodowe	22	72	6		239
	Średnie	28	64	6	2	371
	Wyższe	44	49	5	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	49	46	3	2	147
	Średni personel, technicy	38	56	4	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	26	65	9		77
	Pracownicy usług	28	66	5	1	77
	Robotnicy wykwalifikowani	14	76	10		102
	Robotnicy niewykwalifik.	22	75	3		28
	Rolnicy	25	70	5		43
	Pracujący na własny rach.	41	56	3		69
	Bezrobotni	25	73		3	18
	Emeryci	24	70	6	1	282
	Renciści	35	65			53
	Uczniowie i studenci	32	50	6	12	43
	Zajmujący się domem i inni	29	64	7		62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	36	57	7	0	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	25	64	11	1	121
	sekt. pryw. poza rolnict.	34	61	4	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	30	67	3		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	25	74	1		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	23	69	6	1	128
	Od 2000 zł do 2999 zł	28	67	4	0	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	34	61	5		114
	4000 zł i więcej	43	52	4	1	160
	Trudno powiedzieć	29	64	8		143
	Odmowa odpowiedzi	26	62	7	5	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	24	70	4	1	70
	Średnie	25	67	6	2	423
	Dobre	34	60	5	1	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	41	57	2		39
	Raz w tygodniu	28	68	3	1	358
	1–2 razy w miesiącu	26	69	4		157
	Kilka razy w roku	28	64	6	2	251
	W ogóle nie uczestniczy	37	56	7	0	227
Poglądy polityczne	Lewica	36	59	4	1	227
	Centrum	30	65	5	0	273
	Prawica	31	65	4	0	364
	Trudno powiedzieć	21	68	10	2	149

TABELA 3

		Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne w domu, w gronie najbliższej rodziny?					Liczba osób
		Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Nigdy	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		7	25	49	18	1	1054
Płeć	Mężczyźni	7	26	51	15	1	496
	Kobiety	7	24	48	20	1	558
Wiek	18–24 lata	3	21	60	15	2	100
	25–34	8	20	55	17	1	165
	35–44	7	24	52	16	1	205
	45–54	9	29	50	11	0	168
	55–64	8	28	49	16	1	165
	65 lat i więcej	7	27	40	26	0	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	6	22	54	17	1	434
	Miasto do 19 999	6	26	47	21	0	150
	20 000 – 99 999	9	27	44	19	1	242
	100 000 – 499 999		21	57	21		131
	500 000 i więcej mieszk.	18	37	36	9		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	8	17	46	29		159
	Zasadnicze zawodowe	3	22	49	25	0	239
	Średnie	5	26	54	15	1	371
	Wyższe	12	32	46	9	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	13	27	51	8	2	147
	Średni personel, technicy	6	34	52	6	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	7	23	58	11	1	77
	Pracownicy usług	1	25	53	21		77
	Robotnicy wykwalifikowani	5	17	61	17		102
	Robotnicy niewykwalifik.		14	54	32		28
	Rolnicy	4	18	56	19	2	43
	Pracujący na własny rach.	19	19	51	10		69
	Bezrobotni		18	52	30		18
	Emeryci	7	28	41	24	0	282
	Renciści	5	23	51	21		53
	Uczniowie i studenci	6	29	47	18		43
	Zajmujący się domem i inni	7	31	39	21	1	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	9	24	50	16	1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	5	24	56	14	1	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	10	23	56	11	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	8	23	52	17		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	1	19	53	27		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	5	23	49	22		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	9	31	46	14	1	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	8	26	54	11		114
	4000 zł i więcej	18	27	46	9		160
	Trudno powiedzieć	5	22	53	19	1	143
	Odmowa odpowiedzi	2	22	49	24	2	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	6	28	43	23	1	70
	Średnie	6	24	48	21	1	423
	Dobre	9	26	51	14	0	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	40	46	12		39
	Raz w tygodniu	7	24	53	16		358
	1–2 razy w miesiącu	4	19	53	24		157
	Kilka razy w roku	6	25	52	17	0	251
	W ogóle nie uczestniczy	12	29	40	18	0	227
Poglądy polityczne	Lewica	12	26	49	13		227
	Centrum	5	29	52	14		273
	Prawica	7	29	48	15	0	364
	Trudno powiedzieć	3	13	48	34	2	149

TABELA 4

		Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne podczas spotkań towarzyskich?					Liczba osób
		Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Nigdy	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		4	19	49	27	1	1054
Płeć	Mężczyźni	5	23	53	19	1	496
	Kobiety	3	15	47	35	1	558
Wiek	18–24 lata	4	15	56	23	2	100
	25–34	2	19	58	20	1	165
	35–44	3	22	47	29		205
	45–54	7	23	51	20	0	168
	55–64	5	14	44	36	1	165
	65 lat i więcej	4	18	46	32	1	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	5	18	48	29	1	434
	Miasto do 19 999	1	13	56	29	1	150
	20 000 – 99 999	4	17	48	29	1	242
	100 000 – 499 999	2	14	58	26		131
	500 000 i więcej mieszk.	7	39	39	15	1	97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	5	13	45	37		159
	Zasadnicze zawodowe	4	17	41	38	1	239
	Średnie	3	17	57	23	1	371
	Wyższe	5	26	49	19	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	4	25	53	16	1	147
	Średni personel, technicy	8	20	59	10	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	3	18	54	24	1	77
	Pracownicy usług	2	21	52	26		77
	Robotnicy wykwalifikowani	2	14	51	33	1	102
	Robotnicy niewykwalifik.	5	12	48	35		28
	Rolnicy	5	16	51	26	2	43
	Pracujący na własny rach.	10	18	59	13		69
	Bezrobotni		13	49	37		18
	Emeryci	4	18	43	34	1	282
	Renciści	1	17	53	29		53
	Uczniowie i studenci	4	17	48	26	4	43
	Zajmujący się domem i inni	3	21	35	40		62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	4	17	50	27	1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	17	51	24	2	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	4	20	56	19	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	9	20	50	20		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	2	11	48	38	1	106
	Od 1500 zł do 1999 zł	2	21	49	29		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	4	21	47	27	1	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	4	23	53	20		114
	4000 zł i więcej	8	24	52	16		160
	Trudno powiedzieć	5	18	47	30	1	143
	Odmowa odpowiedzi	2	13	51	32	2	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	4	12	49	33	3	70
	Średnie	3	17	47	32	1	423
	Dobre	5	21	52	23	0	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu		21	40	39		39
	Raz w tygodniu	4	16	52	28	0	358
	1–2 razy w miesiącu	3	13	52	32		157
	Kilka razy w roku	4	21	49	26	1	251
	W ogóle nie uczestniczy	6	24	49	21	1	227
Poglądy polityczne	Lewica	8	21	50	22	0	227
	Centrum	2	22	51	25		273
	Prawica	4	21	54	21	1	364
	Trudno powiedzieć	1	8	40	50	1	149

TABELA 5

		Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne podczas imprez rodzinnych?					Liczba osób
		Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Nigdy	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		4	17	45	33	1	1054
Płeć	Mężczyźni	4	23	47	26	1	496
	Kobiety	4	12	43	40	1	558
Wiek	18–24 lata	5	21	40	33	2	100
	25–34	4	20	49	26	1	165
	35–44	5	16	52	27		205
	45–54	3	23	45	28	0	168
	55–64	4	13	45	38	1	165
	65 lat i więcej	2	15	38	44	0	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	4	18	43	34	1	434
	Miasto do 19 999	2	16	49	32	0	150
	20 000 – 99 999	5	13	44	36	1	242
	100 000 – 499 999	1	15	48	36		131
	500 000 i więcej mieszk.	6	32	42	20		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	1	17	36	46		159
	Zasadnicze zawodowe	2	13	38	46	0	239
	Średnie	3	16	49	31	1	371
	Wyższe	7	23	51	19	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	7	21	55	17	0	147
	Średni personel, technicy	13	23	47	14	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	5	13	50	30	1	77
	Pracownicy usług		18	50	33		77
	Robotnicy wykwalifikowani	1	17	49	33	1	102
	Robotnicy niewykwalifik.		8	49	43		28
	Rolnicy	5	22	41	30	2	43
	Pracujący na własny rach.	4	25	51	21		69
	Bezrobotni		4	53	42		18
	Emeryci	3	14	37	46	0	282
	Renciści		20	43	37		53
	Uczniowie i studenci	7	20	36	36	2	43
	Zajmujący się domem i inni	4	19	37	40		62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	6	16	50	27	1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	3	19	54	23	1	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	5	18	50	27	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	5	33	38	24		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	1	18	44	37		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	3	16	41	39		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	2	23	44	31	1	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	8	14	46	31		114
	4000 zł i więcej	9	22	52	17		160
	Trudno powiedzieć	3	15	39	43		143
Odmowa odpowiedzi		2	11	47	38	2	181
	Złe	1	20	34	44	1	70
	Średnie	2	16	43	38	1	423
Dobre		5	18	48	28	0	561
	Kilka razy w tygodniu		20	40	41		39
Udział w prakt. religijnych	Raz w tygodniu	3	16	47	33		358
	1–2 razy w miesiącu	2	11	44	43		157
	Kilka razy w roku	5	19	45	30	1	251
	W ogóle nie uczestniczy	5	22	44	29		227
Poglądy polityczne	Lewica	6	16	50	28	0	227
	Centrum	3	20	47	30		273
	Prawica	4	20	44	31	0	364
	Trudno powiedzieć	2	9	37	50	1	149

TABELA 6

		Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne w pracy, z kolegami, koleżankami z pracy?					Liczba osób
		Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Nigdy	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		3	16	31	46	3	1054
Płeć	Mężczyźni	4	24	35	35	2	496
	Kobiety	3	9	28	56	4	558
Wiek	18–24 lata	4	10	35	51	1	100
	25–34	3	19	47	29	3	165
	35–44	6	26	38	29	1	205
	45–54	5	24	38	31	2	168
	55–64	3	14	29	52	3	165
	65 lat i więcej	1	5	13	75	6	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	3	14	31	48	4	434
	Miasto do 19 999	1	14	37	45	3	150
	20 000 – 99 999	6	17	27	48	2	242
	100 000 – 499 999	1	12	33	51	3	131
	500 000 i więcej mieszk.	8	29	34	29		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	4	7	22	62	5	159
	Zasadnicze zawodowe	2	10	24	60	4	239
	Średnie	3	16	35	43	3	371
	Wyższe	5	26	39	30	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	8	32	40	20	0	147
	Średni personel, technicy	11	22	50	15	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	3	21	44	30	2	77
	Pracownicy usług	3	16	47	33		77
	Robotnicy wykwalifikowani	3	25	49	24		102
	Robotnicy niewykwalifik.	5	19	34	42		28
	Rolnicy		19	37	38	7	43
	Pracujący na własny rach.	7	31	40	19	3	69
	Bezrobotni		3	20	78		18
	Emeryci	0	4	14	78	3	282
	Renciści	5	6	11	59	19	53
	Uczniowie i studenci	4	7	25	63		43
	Zajmujący się domem i inni		3	23	70	5	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	7	22	43	27	1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	22	47	23	1	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	5	28	43	23	1	297
	prywatnym gosp. rolnym		20	41	35	4	48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	3	16	32	47	2	106
	Od 1500 zł do 1999 zł	2	13	27	56	2	128
	Od 2000 zł do 2999 zł	1	15	27	53	4	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	5	17	37	41	1	114
	4000 zł i więcej	7	27	35	29	2	160
	Trudno powiedzieć	5	14	30	49	3	143
	Odmowa odpowiedzi	2	12	35	47	4	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	3	19	26	46	5	70
	Średnie	2	13	30	52	3	423
	Dobre	5	18	33	42	2	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu		6	24	61	9	39
	Raz w tygodniu	4	13	28	53	2	358
	1–2 razy w miesiącu	2	13	36	48	1	157
	Kilka razy w roku	2	19	36	39	4	251
	W ogóle nie uczestniczy	6	21	32	39	2	227
Poglądy polityczne	Lewica	4	20	28	46	2	227
	Centrum	4	17	37	40	3	273
	Prawica	3	18	30	46	3	364
	Trudno powiedzieć	4	7	32	56	1	149

TABELA 7

		Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne z sąsiadami, znajomymi podczas przypadkowych spotkań?					Liczba osób
		Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Nigdy	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		2	12	45	40	1	1054
Płeć	Mężczyźni	2	15	47	35	1	496
	Kobiety	2	9	43	45	1	558
Wiek	18–24 lata	3	3	41	53	1	100
	25–34	1	9	53	37	1	165
	35–44	1	11	49	39		205
	45–54	4	15	45	37	0	168
	55–64	2	13	47	37	1	165
	65 lat i więcej	2	17	38	43	1	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	2	10	46	40	1	434
	Miasto do 19 999	1	11	45	42	1	150
	20 000 – 99 999	3	13	43	41	1	242
	100 000 – 499 999	1	14	40	45		131
	500 000 i więcej mieszk.	2	18	52	29		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	2	13	29	55	1	159
	Zasadnicze zawodowe	2	12	42	43	0	239
	Średnie	2	9	49	39	1	371
	Wyższe	1	16	51	31	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	2	15	51	32	0	147
	Średni personel, technicy	8	7	58	26	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi		11	51	36	1	77
	Pracownicy usług	2	6	46	46		77
	Robotnicy wykwalifikowani	1	10	49	39	1	102
	Robotnicy niewykwalifik.		11	46	43		28
	Rolnicy	2	9	54	33	2	43
	Pracujący na własny rach.	3	19	43	35		69
	Bezrobotni	3		55	42		18
	Emeryci	2	16	38	43	1	282
	Renciści	2	8	26	61	3	53
	Uczniowie i studenci	4	2	37	56		43
	Zajmujący się domem i inni		11	50	40		62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	1	7	54	36	1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	9	43	41	1	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	1	14	49	35	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	2	15	50	33		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	2	9	51	39		106
	Od 1500 zł do 1999 zł		12	48	40		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	2	17	45	36	0	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	2	15	49	34		114
	4000 zł i więcej	5	13	50	32		160
	Trudno powiedzieć	1	11	38	48	1	143
	Odmowa odpowiedzi	1	6	39	51	3	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	6	11	34	47	1	70
	Średnie	1	12	43	42	1	423
	Dobre	2	13	48	38	0	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu		9	48	43		39
	Raz w tygodniu	2	11	47	40	0	358
	1–2 razy w miesiącu	2	13	36	50		157
	Kilka razy w roku	2	9	47	42	0	251
	W ogóle nie uczestniczy	3	17	47	32	1	227
Poglądy polityczne	Lewica	2	14	42	41	1	227
	Centrum	2	12	51	35		273
	Prawica	3	16	49	32	0	364
	Trudno powiedzieć	1	4	33	62		149

TABELA 8

		Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne w miejscach publicznych, z przypadkowymi osobami?					Liczba osób
		Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Nigdy	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		1	3	29	67	1	1054
Płeć	Mężczyźni	1	3	33	63	1	496
	Kobiety	1	3	26	70	1	558
Wiek	18–24 lata	3		23	73	1	100
	25–34		3	34	62	1	165
	35–44	1	4	26	69	0	205
	45–54	1	2	38	58	1	168
	55–64	1	2	30	66	1	165
	65 lat i więcej	1	4	23	70	1	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	1	2	28	68	1	434
	Miasto do 19 999	1	6	29	64	1	150
	20 000 – 99 999	1	1	27	69	1	242
	100 000 – 499 999		4	27	69	1	131
	500 000 i więcej mieszk.	1	4	41	54		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	1	4	23	70	1	159
	Zasadnicze zawodowe	1	2	24	71	1	239
	Średnie	1	2	32	64	1	371
	Wyższe	0	3	32	64	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	0	4	33	62	0	147
	Średni personel, technicy	4		33	61	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi		2	24	73	1	77
	Pracownicy usług			27	73		77
	Robotnicy wykwalifikowani		2	32	65	1	102
	Robotnicy niewykwalifik.			36	64		28
	Rolnicy	2		24	70	4	43
	Pracujący na własny rach.		2	48	48	1	69
	Bezrobotni	3	2	43	52		18
	Emeryci	1	4	23	72	1	282
	Renciści	2	8	27	60	3	53
	Uczniowie i studenci	4		26	70		43
	Zajmujący się domem i inni		4	24	72		62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	0		32	66	2	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	2	1	30	65	1	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	0	3	33	63	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	2		39	57	2	48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	1	4	29	67		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	1	5	26	68		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	0	4	32	63	0	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	1	4	29	65	2	114
	4000 zł i więcej	2	1	36	61		160
	Trudno powiedzieć		1	27	71	2	143
	Odmowa odpowiedzi	1	2	24	72	2	181
Ocena własnych war. mater.	Złe		4	35	60	1	70
	Średnie	1	3	26	69	1	423
	Dobre	1	2	31	65	0	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu			21	79		39
	Raz w tygodniu	1	2	27	69	0	358
	1–2 razy w miesiącu	1	5	24	71		157
	Kilka razy w roku	0	3	29	67	1	251
	W ogóle nie uczestniczy	1	3	37	58	1	227
Poglądy polityczne	Lewica	1	3	31	65	0	227
	Centrum	0	2	32	65	1	273
	Prawica	1	4	31	63	0	364
	Trudno powiedzieć	1		17	82	1	149

TABELA 9

		Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne w internecie, np. na forach, blogach, w serwisach społecznościowych, jak Facebook, Twitter?					Liczba osób
		Bardzo często	Dość często	Raczej rzadko	Nigdy	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		2	4	14	79	1	1054
Płeć	Mężczyźni	2	7	16	74	1	496
	Kobiety	2	2	12	84	1	558
Wiek	18–24 lata	5	12	29	53	1	100
	25–34	1	4	23	70	1	165
	35–44	1	8	16	74	1	205
	45–54	1	2	13	83	1	168
	55–64		3	8	89		165
	65 lat i więcej	2	1	5	91	2	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	1	4	12	81	2	434
	Miasto do 19 999	1	6	13	80	0	150
	20 000 – 99 999	2	4	12	82	0	242
	100 000 – 499 999		4	18	77	1	131
	500 000 i więcej mieszk.	6	5	22	67		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	1	3	6	87	3	159
	Zasadnicze zawodowe		1	8	90	1	239
	Średnie	3	6	18	73	0	371
	Wyższe	2	6	18	74	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	2	6	19	72	0	147
	Średni personel, technicy	2	4	21	71	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	2	3	15	80	1	77
	Pracownicy usług		6	21	73		77
	Robotnicy wykwalifikowani		6	18	76		102
	Robotnicy niewykwalifik.			23	77		28
	Rolnicy		2	5	89	4	43
	Pracujący na własny rach.	2	4	21	73		69
	Bezrobotni			5	95		18
	Emeryci	1	1	5	92	0	282
	Renciści	2	5	4	80	10	53
	Uczniowie i studenci	8	19	28	45		43
	Zajmujący się domem i inni	2	7	14	77		62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej		2	26	71	0	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	4	5	16	74	1	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	1	7	19	73	0	297
	prywatnym gosp. rolnym		2	9	88	2	48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	2	1	14	80	2	106
	Od 1500 zł do 1999 zł		4	15	79	2	128
	Od 2000 zł do 2999 zł	1	4	14	81	1	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	3	5	12	81		114
	4000 zł i więcej	5	7	23	65		160
	Trudno powiedzieć	1	2	11	85	1	143
	Odmowa odpowiedzi	1	6	8	84	2	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	2	3	16	77	1	70
	Średnie	0	4	11	83	1	423
	Dobre	2	4	16	77	1	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu		1	8	86	5	39
	Raz w tygodniu	1	3	9	86	1	358
	1–2 razy w miesiącu	1	3	14	82		157
	Kilka razy w roku	2	4	16	77		251
	W ogóle nie uczestniczy	2	9	21	68	0	227
Poglądy polityczne	Lewica	2	9	17	72	0	227
	Centrum	0	3	20	76		273
	Prawica	2	4	11	83	0	364
	Trudno powiedzieć	1	1	8	86	4	149

TABELA 10

		Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne z osobami nieznanymi, w miejscach publicznych?				Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	
Ogółem		68	29	2	1	1054
Płeć	Mężczyźni	69	29	2	1	496
	Kobiety	68	30	2	1	558
Wiek	18–24 lata	72	24	4	1	100
	25–34	66	31	2	1	165
	35–44	69	29	1	1	205
	45–54	70	27	2	0	168
	55–64	76	22	1	1	165
	65 lat i więcej	61	37	1	0	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	63	36	1	0	434
	Miasto do 19 999	72	27	1	0	150
	20 000 – 99 999	69	27	3	1	242
	100 000 – 499 999	79	19	1	1	131
	500 000 i więcej mieszk.	73	25	2		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	50	49	1		159
	Zasadnicze zawodowe	67	31	1	0	239
	Średnie	72	26	1	1	371
	Wyższe	74	22	3	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	81	16	1	1	147
	Średni personel, technicy	76	23		2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	64	35	1		77
	Pracownicy usług	72	26	3		77
	Robotnicy wykwalifikowani	66	32	2		102
	Robotnicy niewykwalifik.	73	27			28
	Rolnicy	67	29	2	2	43
	Pracujący na własny rach.	73	24	2	2	69
	Bezrobotni	73	27			18
	Emeryci	65	33	1	1	282
	Renciści	34	66			53
	Uczniowie i studenci	67	31	2		43
	Zajmujący się domem i inni	76	18	5		62
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	79	19	1	0
spółce właścicieli prywatnych i państwa		63	33	2	2	121
sekt. prywat. poza rolnict.		74	24	2	1	297
prywatnym gosp. rolnym		60	39	2		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	61	36	3		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	65	34	1		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	74	25	1	0	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	72	24	4		114
	4000 zł i więcej	76	21	3		160
	Trudno powiedzieć	57	41	2		143
	Odmowa odpowiedzi	67	30		3	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	78	19	1	1	70
	Średnie	67	32	1	1	423
	Dobre	68	29	2	1	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	67	30	3		39
	Raz w tygodniu	67	32	1	1	358
	1–2 razy w miesiącu	69	30	1		157
	Kilka razy w roku	70	26	3		251
	W ogóle nie uczestniczy	69	30	2		227
Poglądy polityczne	Lewica	69	29	2	0	227
	Centrum	73	26	1		273
	Prawica	69	29	1	0	364
	Trudno powiedzieć	61	37	2		149

TABELA 11

		Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne z osobami ze swojego środowiska zawodowego – kolegami/koleżankami z pracy?				Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	
Ogółem		45	47	5	3	1054
Płeć	Mężczyźni	45	49	4	2	496
	Kobiety	44	45	6	5	558
Wiek	18–24 lata	54	41	4	1	100
	25–34	51	46	2	1	165
	35–44	48	48	3	2	205
	45–54	49	46	3	2	168
	55–64	50	40	6	4	165
	65 lat i więcej	27	54	11	8	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	42	51	4	3	434
	Miasto do 19 999	44	47	5	3	150
	20 000 – 99 999	41	47	6	5	242
	100 000 – 499 999	54	37	5	3	131
	500 000 i więcej mieszk.	51	40	8	1	97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	29	66	3	2	159
	Zasadnicze zawodowe	37	50	7	6	239
	Średnie	49	42	6	4	371
	Wyższe	54	40	4	2	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	55	42	2	1	147
	Średni personel, technicy	67	31		2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	59	41			77
	Pracownicy usług	52	44	3		77
	Robotnicy wykwalifikowani	52	48			102
	Robotnicy niewykwalifik.	60	40			28
	Rolnicy	43	52	3	2	43
	Pracujący na własny rach.	49	47	2	2	69
	Bezrobotni	33	58	6	2	18
	Emeryci	29	52	11	8	282
	Renciści	20	60	12	7	53
	Uczniowie i studenci	54	37	9		43
	Zajmujący się domem i inni	38	48	8	6	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	62	36	2	0	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	54	45		2	121
	sekt. pryw. poza rolnict.	54	43	1	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	34	63	3		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	46	50	3	2	106
	Od 1500 zł do 1999 zł	40	51	7	3	128
	Od 2000 zł do 2999 zł	40	50	5	5	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	49	44	3	4	114
	4000 zł i więcej	52	42	6		160
	Trudno powiedzieć	38	51	9	3	143
	Odmowa odpowiedzi	49	42	4	6	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	56	32	6	5	70
	Średnie	41	50	5	4	423
	Dobre	45	47	5	3	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	33	43	13	11	39
	Raz w tygodniu	40	49	7	4	358
	1–2 razy w miesiącu	46	49	2	3	157
	Kilka razy w roku	53	42	3	1	251
	W ogóle nie uczestniczy	45	49	4	2	227
Poglądy polityczne	Lewica	47	49	2	3	227
	Centrum	47	46	6	1	273
	Prawica	42	45	8	4	364
	Trudno powiedzieć	45	49	3	3	149

TABELA 12

		Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne z bliskimi Panu(i) osobami (rodziną, przyjaciółmi), którzy mają inne niż Pan(i) poglądy polityczne?				Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	
Ogółem		48	50	1	1	1054
Płeć	Mężczyźni	46	53	1	1	496
	Kobiety	51	47	1	1	558
Wiek	18–24 lata	52	47		1	100
	25–34	51	45	3	1	165
	35–44	44	54	1	1	205
	45–54	46	52	2	0	168
	55–64	58	41		1	165
	65 lat i więcej	44	55	1	0	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	45	53	1	0	434
	Miasto do 19 999	54	46		0	150
	20 000 – 99 999	43	53	2	2	242
	100 000 – 499 999	61	37	1	1	131
	500 000 i więcej mieszk.	48	50	2		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	43	57	1		159
	Zasadnicze zawodowe	46	53	0	0	239
	Średnie	49	49	1	1	371
	Wyższe	53	44	2	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	53	45	1	1	147
	Średni personel, technicy	50	48		2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	48	51		1	77
	Pracownicy usług	45	53	1		77
	Robotnicy wykwalifikowani	46	52	2		102
	Robotnicy niewykwalifik.	54	46			28
	Rolnicy	40	51	7	2	43
	Pracujący na własny rach.	52	44	3	2	69
	Bezrobotni	47	53			18
	Emeryci	47	51	1	1	282
	Renciści	43	57			53
	Uczniowie i studenci	51	46	3		43
	Zajmujący się domem i inni	50	50			62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	57	42		1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	45	53	1	2	121
	sekt. pryw. poza rolnict.	49	49	2	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	39	55	6		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	45	55	1		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	45	54	1		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	51	47	1	0	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	50	49	1		114
	4000 zł i więcej	54	45	1		160
	Trudno powiedzieć	43	56	1		143
	Odmowa odpowiedzi	48	47	2	4	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	52	43	3	1	70
	Średnie	48	50	1	1	423
	Dobre	48	50	1	1	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	43	57			39
	Raz w tygodniu	48	50	1	1	358
	1–2 razy w miesiącu	49	50	2		157
	Kilka razy w roku	54	44	1	0	251
	W ogóle nie uczestniczy	44	55	1		227
Poglądy polityczne	Lewica	51	48	1	0	227
	Centrum	49	51	0		273
	Prawica	47	52	1	0	364
	Trudno powiedzieć	48	48	4		149

TABELA 13

		Czy w gronie Pana(i) najbliższej rodziny (mąż/żona, partner/partnerka, dorosłe dzieci, rodzice) są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?						Liczba osób
		Tak, jest wiele takich osób	Tak są dwie, trzy takie osoby	Tak, jest jedna taka osoba	Nie, nie ma takich osób	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		7	19	12	59	2	1	1054
Płeć	Mężczyźni	8	18	13	58	2	1	496
	Kobiety	6	19	12	59	3	1	558
Wiek	18–24 lata	14	17	8	57	2	1	100
	25–34	5	19	17	55	2	2	165
	35–44	7	17	10	62	3	0	205
	45–54	8	20	11	58	2	0	168
	55–64	7	19	9	63	0	1	165
	65 lat i więcej	4	18	16	57	4	0	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	7	14	13	64	1	1	434
	Miasto do 19 999	4	24	11	60	2	0	150
	20 000 – 99 999	8	19	13	54	5	1	242
	100 000 – 499 999	7	18	16	55	3	2	131
	500 000 i więcej mieszk.	9	30	9	51	1		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	3	16	14	66	2		159
	Zasadnicze zawodowe	4	14	10	69	3	0	239
	Średnie	7	21	11	57	2	1	371
	Wyższe	11	21	16	48	3	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	8	26	17	47	1	1	147
	Średni personel, technicy	9	22	15	52		2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	9	10	18	58	3	1	77
	Pracownicy usług	6	19	7	65	1	1	77
	Robotnicy wykwalifikowani	4	15	4	75	1		102
	Robotnicy niewykwalifik.		29	9	63			28
	Rolnicy	4	14	11	64	5	2	43
	Pracujący na własny rach.	12	27	10	45	4	2	69
	Bezrobotni	3	13	5	77		3	18
	Emeryci	4	18	15	60	3	1	282
	Renciści	7	12	24	58			53
	Uczniowie i studenci	19	15	4	55	8		43
	Zajmujący się domem i inni	9	16	8	62	4		62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	9	23	12	52	3	1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	8	17	9	63	1	2	121
	sekt. pryw. poza rolnict.	8	19	13	57	1	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	6	24	10	57	3		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	4	15	11	69	1		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	4	20	11	62	3		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	9	21	13	53	4	0	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	7	20	11	60	1		114
	4000 zł i więcej	13	23	16	47	2		160
	Trudno powiedzieć	5	16	11	64	4		143
	Odmowa odpowiedzi	5	14	13	63	1	5	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	7	16	15	56	4	1	70
	Średnie	6	17	14	59	3	1	423
	Dobre	8	20	11	59	2	0	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	11	25	3	57	4		39
	Raz w tygodniu	6	17	14	58	4	0	358
	1–2 razy w miesiącu	5	14	11	68	2		157
	Kilka razy w roku	8	21	13	58	1	0	251
	W ogóle nie uczestniczy	8	21	13	56	2	1	227
Poglądy polityczne	Lewica	8	22	15	53	1	0	227
	Centrum	5	17	15	63	1		273
	Prawica	9	22	12	54	2	1	364
	Trudno powiedzieć	4	8	7	73	7		149

TABELA 14

		Czy wśród Pana(i) przyjaciół są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?						Liczba osób
		Tak, jest wiele takich osób	Tak są dwie, trzy takie osoby	Tak, jest jedna taka osoba	Nie, nie ma takich osób	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		8	19	12	57	3	1	1054
Płeć	Mężczyźni	9	22	15	51	3	1	496
	Kobiety	8	16	10	62	3	1	558
Wiek	18–24 lata	6	22	18	49	4	1	100
	25–34	5	17	8	64	4	1	165
	35–44	6	18	12	61	3	0	205
	45–54	11	20	11	56	1	0	168
	55–64	13	18	11	56	1	1	165
	65 lat i więcej	8	20	15	52	4	0	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	8	16	11	63	2	1	434
	Miasto do 19 999	5	20	13	60	2	0	150
	20 000 – 99 999	11	20	12	50	6	1	242
	100 000 – 499 999	8	22	18	47	3	2	131
	500 000 i więcej mieszk.	9	26	13	51	1		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	4	12	13	67	4		159
	Zasadnicze zawodowe	7	15	12	62	3	0	239
	Średnie	9	22	13	53	2	1	371
	Wyższe	11	23	11	50	3	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	11	23	15	48	2	1	147
	Średni personel, technicy	12	27	12	46		2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	9	17	11	61	1	1	77
	Pracownicy usług	3	15	13	66	3		77
	Robotnicy wykwalifikowani	5	20	8	66	2		102
	Robotnicy niewykwalifik.		18	11	71			28
	Rolnicy	7	10	9	66	5	2	43
	Pracujący na własny rach.	14	30	5	47	2	2	69
	Bezrobotni	7	6		76	8	3	18
	Emeryci	8	20	15	53	3	1	282
	Renciści	10	7	7	74	3		53
	Uczniowie i studenci	12	19	21	38	10		43
	Zajmujący się domem i inni	8	15	13	59	6		62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	9	17	14	56	3	1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	8	19	13	59	1	2	121
	sekt. pryw. poza rolnict.	9	22	10	56	2	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	12	17	8	59	3		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	5	11	10	73	1		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	5	19	13	60	3		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	9	21	14	52	3	0	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	9	24	12	54			114
	4000 zł i więcej	13	23	13	48	4		160
	Trudno powiedzieć	8	14	13	57	8		143
	Odmowa odpowiedzi	7	19	10	59	2	4	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	9	24	10	50	5	1	70
	Średnie	7	16	12	60	4	1	423
	Dobre	10	21	13	54	2	0	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	6	9	8	67	10		39
	Raz w tygodniu	10	16	13	57	3	0	358
	1–2 razy w miesiącu	5	19	13	61	2		157
	Kilka razy w roku	10	21	13	53	2	0	251
	W ogóle nie uczestniczy	6	24	12	54	3	1	227
Poglądy polityczne	Lewica	8	24	14	52	3	0	227
	Centrum	6	19	14	60	1		273
	Prawica	13	21	14	49	3	1	364
	Trudno powiedzieć	2	11	6	75	6		149

TABELA 15

		Czy wśród Pana(i) znajomych, sąsiadów, kolegów/koleżanek z pracy są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?					Liczba osób	
		Tak, jest wiele takich osób	Tak są dwie, trzy takie osoby	Tak, jest jedna taka osoba	Nie, nie ma takich osób	Trudno powiedzieć		Odmowa odpowiedzi
		%	%	%	%	%		%
Ogółem		11	21	8	53	6	1	1054
Płeć	Mężczyźni	12	25	10	47	5	1	496
	Kobiety	10	17	7	58	7	1	558
Wiek	18–24 lata	11	18	11	52	7	1	100
	25–34	14	15	4	60	6	1	165
	35–44	8	19	11	53	7	1	205
	45–54	13	26	10	46	4	0	168
	55–64	10	21	6	53	8	2	165
	65 lat i więcej	9	23	8	53	5	1	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	10	19	7	59	5	1	434
	Miasto do 19 999	5	23	10	54	8	1	150
	20 000 – 99 999	12	20	8	50	8	2	242
	100 000 – 499 999	13	22	11	47	6	2	131
	500 000 i więcej mieszk.	18	25	11	41	6		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	6	13	12	66	4		159
	Zasadnicze zawodowe	4	19	6	63	6	1	239
	Średnie	12	21	9	51	5	1	371
	Wyższe	17	26	7	40	9	2	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	20	26	7	36	9	1	147
	Średni personel, technicy	21	30	6	40	2	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	10	11	8	63	6	1	77
	Pracownicy usług	4	24	8	60	4		77
	Robotnicy wykwalifikowani	7	26	5	58	4		102
	Robotnicy niewykwalifik.	6	12	19	63			28
	Rolnicy	7	25	5	58	3	2	43
	Pracujący na własny rach.	9	26	14	42	7	2	69
	Bezrobotni	3	13		84			18
	Emeryci	8	21	8	54	7	2	282
	Renciści	8	4	9	72	7		53
	Uczniowie i studenci	17	17	10	42	13		43
	Zajmujący się domem i inni	10	11	11	58	8	2	62
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	26	7	43	8	1	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	13	16	9	57	4	2	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	12	24	9	48	6	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	12	30	1	53	3		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	8	15	7	67	2	1	106
	Od 1500 zł do 1999 zł	7	19	8	60	5		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	13	21	10	48	7	1	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	11	32	7	48	1		114
	4000 zł i więcej	20	24	8	40	8		160
	Trudno powiedzieć	7	15	9	57	12		143
	Odmowa odpowiedzi	7	19	8	57	5	4	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	13	22	6	48	10	1	70
	Średnie	7	21	9	56	5	2	423
	Dobre	13	21	8	51	6	1	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	11	19	1	53	16		39
	Raz w tygodniu	11	17	11	53	7	1	358
	1–2 razy w miesiącu	7	21	7	58	6	1	157
	Kilka razy w roku	12	26	5	52	5	1	251
	W ogóle nie uczestniczy	12	22	10	51	4	1	227
Poglądy polityczne	Lewica	11	27	6	50	5	1	227
	Centrum	7	22	10	56	4		273
	Prawica	17	23	10	43	6	1	364
	Trudno powiedzieć	3	10	5	72	9	1	149

TABELA 16

		Czy w Pana(i) otoczeniu – wśród członków rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów – są osoby, o których wie Pan(i), że są skłócone lub obrażone na siebie z powodu odmiennych poglądów czy sympatii politycznych?					Liczba osób
		Tak, jest wiele takich osób	Tak, jest kilka takich osób	Nie, nie ma takich osób	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		6	24	64	5	1	1054
Płeć	Mężczyźni	6	25	63	5	1	496
	Kobiety	7	23	64	6	1	558
Wiek	18–24 lata	5	31	57	6	1	100
	25–34	3	23	66	8	1	165
	35–44	5	23	66	4	1	205
	45–54	8	29	59	2	1	168
	55–64	7	22	65	6	1	165
	65 lat i więcej	8	20	66	6	0	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	5	22	67	4	1	434
	Miasto do 19 999	4	23	68	5	0	150
	20 000 – 99 999	8	19	64	8	1	242
	100 000 – 499 999	10	33	53	4	1	131
	500 000 i więcej mieszk.	5	32	58	5		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	5	19	71	4		159
	Zasadnicze zawodowe	5	22	66	6	0	239
	Średnie	9	20	67	3	1	371
	Wyższe	4	33	53	8	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	3	32	55	8	2	147
	Średni personel, technicy	7	30	61		2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	2	24	66	8		77
	Pracownicy usług	6	22	70	2		77
	Robotnicy wykwalifikowani	8	24	64	4		102
	Robotnicy niewykwalifik.	8	17	65	9		28
	Rolnicy	8	19	65	6	2	43
	Pracujący na własny rach.	8	28	55	7	2	69
	Bezrobotni		24	68	6	3	18
	Emeryci	7	21	66	5	1	282
	Renciści	6	10	81	3		53
	Uczniowie i studenci	4	39	53	4		43
Zajmujący się domem i inni	7	17	70	6		62	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	4	35	54	7	0	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	10	18	66	4	2	121
	sekt. prywat. poza rolnict.	5	26	61	7	1	297
	prywatnym gosp. rolnym	8	21	66	5		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	7	23	68	2		106
	Od 1500 zł do 1999 zł	5	27	64	4		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	5	27	62	5	0	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	7	34	57	2		114
	4000 zł i więcej	7	28	59	6		160
	Trudno powiedzieć	6	13	68	13		143
	Odmowa odpowiedzi	7	17	69	4	4	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	11	28	52	7	1	70
	Średnie	8	22	66	4	1	423
	Dobre	4	25	64	6	1	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	20	72	6		39
	Raz w tygodniu	6	24	66	5	1	358
	1–2 razy w miesiącu	6	21	66	7		157
	Kilka razy w roku	5	25	67	3		251
	W ogóle nie uczestniczy	10	27	58	6	0	227
Poglądy polityczne	Lewica	8	25	64	3	1	227
	Centrum	9	28	60	4		273
	Prawica	5	25	64	5	0	364
	Trudno powiedzieć	4	13	74	9		149

TABELA 17

		Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło się Panu(i) pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych?					Liczba osób
		Tak, wielokrotnie	Tak, raz czy dwa razy	Nie, nie zdarzyło mi się	Trudno powiedzieć	Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		3	13	81	1	1	1054
Płeć	Mężczyźni	3	15	80	1	0	496
	Kobiety	4	12	82	2	1	558
Wiek	18–24 lata	7	12	78	2	1	100
	25–34	1	13	83	2	1	165
	35–44	3	10	84	2	0	205
	45–54	4	17	78	0	0	168
	55–64	4	13	81	1	1	165
	65 lat i więcej	3	14	82	0	0	252
Miejsce zamieszkania	Wieś	4	12	82	1	1	434
	Miasto do 19 999	4	13	81	2	0	150
	20 000 – 99 999	3	11	83	2	1	242
	100 000 – 499 999	2	18	80		1	131
	500 000 i więcej mieszk.	3	17	79	1		97
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	6	8	86			159
	Zasadnicze zawodowe	3	12	83	1	0	239
	Średnie	3	16	79	1	1	371
	Wyższe	3	14	80	2	1	285
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	4	17	78		1	147
	Średni personel, technicy	4	21	73		2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	2	11	80	7		77
	Pracownicy usług	5	11	84			77
	Robotnicy wykwalifikowani	1	16	82	1		102
	Robotnicy niewykwalifik.	7	5	88			28
	Rolnicy	4	6	86	2	2	43
	Pracujący na własny rach.		19	78	3		69
	Bezrobotni		3	95		3	18
	Emeryci	3	13	82	1	1	282
	Renciści	4	11	85			53
	Uczniowie i studenci	12	11	74	4		43
	Zajmujący się domem i inni	6	7	84	3		62
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	4	15	78	3	0
spółce właścicieli prywatnych i państwa		6	9	81	2	2	121
sekt. prywat. poza rolnict.		2	16	81	1	1	297
prywatnym gosp. rolnym		3	10	85	2		48
Dochody na jedną osobę	Do 1499 zł	2	12	86			106
	Od 1500 zł do 1999 zł	6	17	75	2		128
	Od 2000 zł do 2999 zł	4	12	82	1	0	222
	Od 3000 zł do 3999 zł	5	18	77			114
	4000 zł i więcej	4	14	81	2		160
	Trudno powiedzieć	1	10	86	3		143
	Odmowa odpowiedzi	3	11	82	1	3	181
Ocena własnych war. mater.	Złe	2	17	77	2	1	70
	Średnie	4	15	79	1	1	423
	Dobre	3	12	83	1	0	561
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	18	78	2		39
	Raz w tygodniu	4	11	84	1	0	358
	1–2 razy w miesiącu	2	13	84			157
	Kilka razy w roku	4	15	80	1		251
	W ogóle nie uczestniczy	3	15	80	2	0	227
Poglądy polityczne	Lewica	4	17	78	1	0	227
	Centrum	3	15	81	1		273
	Prawica	4	12	83	0	0	364
	Trudno powiedzieć	4	5	88	2		149